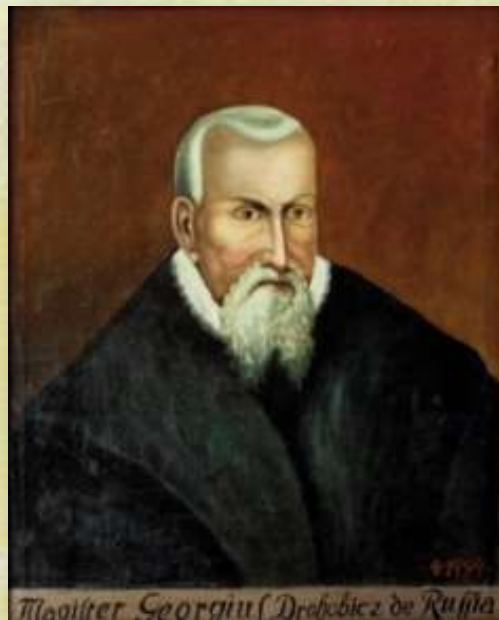

(1450 - 1494)

Юрій Дрогобич - перший доктор з України

Підготувала Лізановська Л.Ф. - завідувач сектору культурно-просвітницької роботи

Гуманіст епохи Відродження

Жити в епоху, де прописані Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель, Дюрер, Коперник, Війон, Роттердамський, Колумб, Рабле, і залишити хоча б якийсь слід у науці чи мистецтві - це вже чимало. А коли цей слід видно й через віки, то він - справді значущий.

Перший доктор із Русі Юрій Котермак, який обрав собі за псевдонім назву рідного міста - Дрогобич, невтомною працею, різнобічним талантом відчутно прислужився розвитку науки й культури доби Відродження. Його ім'я знане у вчених колах Італії, Франції, Польщі, Німеччини. Примхлива доля розпорядилася так, що на батьківщині Юрія Дрогобича - в Україні - про нього довідалися порівняно недавно: на межі 20-30-х років минулого століття.

Юрій Михайлович Котермак з Дрогобича, більш відомий як Юрій Дрогобич — лат. Georgius Drohobicz de Russia, Magister Georgius Drohobicz de Russia (бл. 1450 у Дрогобичі; †4 липня 1494 у Кракові) — філософ, астроном, астролог, перший український доктор медицини. Він є першим українським автором друкованого твору (латинською мовою), один з ініціаторів друку перших книжок давньо-руською мовою “Осьмогласник, “Часословець” та ін.

Діяч східноєвропейського Відродження. Професор, ректор Болонського університету (Італія), професор Краківського університету (Польща).

Початок шляху

Народився Юрій Котермак в м. Дрогобичі на Прикарпатті в сім'ї небагатого ремісника. Мати померла, коли хлопець був ще зовсім малим. Юрія і його старшу сестру виховував батько, а грамоти він навчився в місцевого дяка. Початкову й середню освіту Котермак здобув у Дрогобичі та Львові. Він виявив здібності до вивчення іноземних мов (оволодів польською, німецькою, італійською та латиною), цікавився астрономією.

Як перекладач побував з купецькими караванами в багатьох країнах.

У 1469 р. став студентом артистичного, або філософського, факультету Краківського університету. Як і інші тогочасні європейські університети, Краківський мав чотири факультети: богословський, юридичний, медичний та артистичний, де вивчали *artes liberales* — сім «вільних мистецтв» (граматику, логіку, риторику, арифметику, музику, геометрію, філософію).

*Краківський, або Ягеллонський,
університет — один з найстаріших
університетів Польщі.
Заснований 1364 року,*

Перші досягнення

Юрій Котермак

У 1470 р. Юрій Котермак здобув ступінь бакалавра, після чого відвідував лекції, необхідні для отримання магістерського ступеня, і одночасно викладав молодшим студентам, розпочавши таким чином свою педагогічну діяльність. Молодий учений мусив прослухати обов'язкові лекції з арифметики, музики, теорії планет, геометрії за Евклідом. Цікавився він також астрономією, вчився складати астрологічні прогнози. Тогочасні науковці були беззастережно переконані в правдивості астрологічного вчення про вплив руху планет на земні події, яке спиралося на авторитет Арістотеля, Платона, Птолемея й Авіценни. У 1473 р. Ю.Котермак став магістром. Він читав лекції під час канікул, проводив диспути по неділях, брав участь у суботніх диспутах магістрів.

На студії до Італії

Через два роки після присудження бакалаврського ступеня і складання магістерського екзамену Юрій виїхав продовжувати навчання до Італії – у славетному Болонському університеті, де уже з XIV ст. популярність вільних мистецтв і медицини швидко зростала.

Сюди звідусіль приїжджали юнаки, які прагнули отримати освіту в одному з найзнаменитіших навчальних закладів Європи. Далеко поза межами Італії славились болонські медики, астрономи, філософи.

Показово, що, не маючи коштів, більшу частину шляху до Італії, Юрій Дрогобич пройшов пішки.

Болонський університет

Доба Відродження – яскрава сторінка в історії культурного розвитку людства. Посилився інтерес до творів стародавньої Греції та Риму. Італійські гуманісти, ставлячи в центр уваги людське життя, звернули свій погляд до людини з її пристастями, радощами і болями.

«Георгіус з Русі»

До матрикула (офіційний список студентів) Болонського університету медиків і артистів Юрій Котермак був записаний як “Юрій зі Львова, що в Галицькій землі”. Джорджо да Леополі — так називали його італійські колеги. Він удосконалював свої знання з латинської мови, вивчив грецьку, поглиблював знання з філософії, до якої входили також основи природничих наук, об'єднаних спільною назвою «натуральна філософія». Особливо ретельно Юрій вивчав астрономічні праці арабських учених.

У 1478 р. магістр «Георгіус з Русі» здобув у Болонії ступінь доктора вільних мистецтв, а пізніше й медицини. Щоб стати доктором медицини, треба було студіювати цю науку чотири роки. Отож, виступаючи на заняттях з астрономії як доктор вільних мистецтв і професор, на лекціях з медицини Юрій Дрогобич сидів на студентській лаві. Астрономія, що її викладав доктор Юрій, і медицина, яку він студіював на лекціях, у ті часи тісно пов'язувалась між собою.

Кожен лікар мусив розумітись на астрономії, щоб за розташуванням небесних світил встановити час, коли можна здійснити операцію, пустити кров, коли найкраще діють ті чи інші ліки. Вважалося, що “лікар без знання астрології подібний до ока, позбавленого здатності бачити”.

Енергетичний вплив сонячних знаків на фізичне тіло людини

Доктор медицини і ректор

В епоху, коли жив і працював Юрій Котермак, науки природничого циклу були тісно пов'язані з філософією і між собою. Майже всі тогочасні філософи — це водночас астрономи та медики й навпаки, а професори університетів вільно переходили з кафедри на кафедру. Вивчення цих наук здійснювалося тими самими методами — шляхом читання й пояснення перекладених латиною творів грецьких та арабських авторів, що вважалися класичними.

Причому саме медицина розглядалась як ключ для розуміння всієї природи. Цим пояснюється потяг Юрія Котермака до вивчення медицини.

У Болонї Юрій Дрогобич зробив блискавичну кар'єру. На початку 1481 р., у 31 рік, Юрія Котермака обрали ректором Болонського університету медицини і вільних мистецтв. Вибори проходилися шляхом голосування студентів і передбачали обрання особи, яка «перевищувала інших науками й чеснотами». Паралельно з ректорською діяльністю, що тривала протягом року (саме на такий і не більше термін обиралися ректори багатьох тогочасних університетів), продовжував викладання астрономії й вивчення медицини.

У 1482 р. він склав іспит на звання доктора медицини.

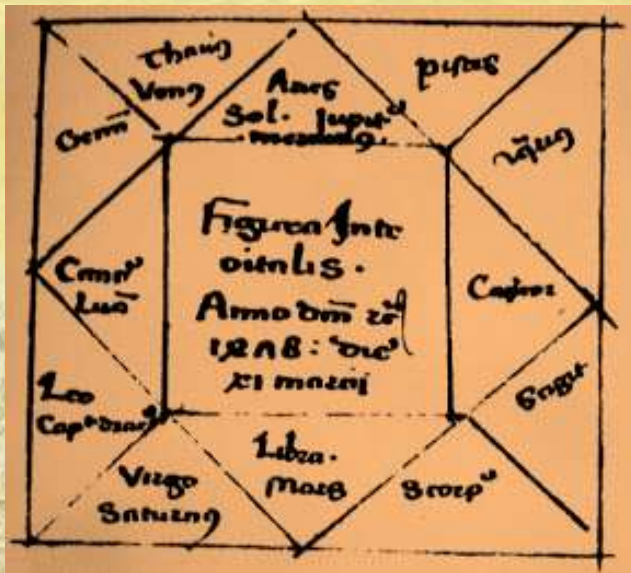

Юрій Дрогобич

Перша праця, написана українцем

Після завершення ректорського терміну (а це був один рік), Юрій Котермак отримав право пожиттєво бути громадянином Болоньї. Він 1483 року видає свою знамениту книгу *«Прогностична оцінка поточного 1483 року магістра Юрія Дрогобича з Руси, доктора філософії і медицини Болонського університету»*. Книгу надрукував римський друкар Евхаріус Зільбер. У віршованій передмові до книжки читаємо:

«Хоч і далекі від очей простори неба,
та не такі віддалені для розуму людського.
Ми знаємо із наслідків про їх причини,
а з цих останніх — наслідок ми пізнаєм...»

Ця праця є першою відомою друкованою книгою, написаною українцем. У ній, окрім ненаукових астрологічних прогнозів, були відомості з географії, астрономії, метеорології, філософії, а також зроблено спробу визначити, в межах яких географічних довгот розташовані міста Вільнюс, Дрогобич, Львів тощо.

Повернення до Кракова

Видавав Юрій Дрогобич також трактати з астрології. Зберігся один виданий примірник його праці, що містить згадки про Україну — «Прогностик».

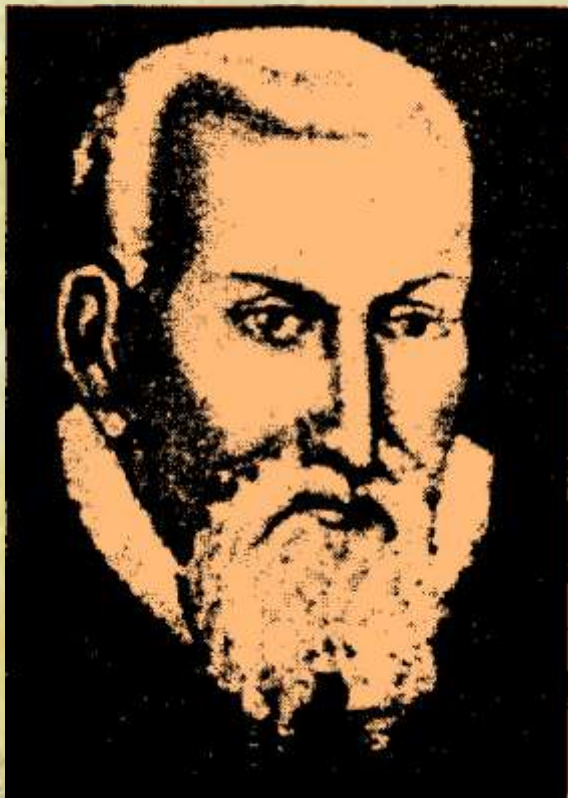
У бібліотеках Парижа збереглися копії двох астрологічних трактатів Дрогобича, а у Баварській державній бібліотеці в Мюнхені — його прогноз на 1478 рік, переписаний німецьким гуманістом Г. Шеделем. Ці праці свідчили про ґрунтовну обізнаність Дрогобича з античною і середньовічною літературою.

Нарешті у 1487 році вчений повертається до Кракова, аби допомагати землякам здобувати освіту в найближчій до України вищій школі.

У Кракові доктор Юрій Дрогобич стає професором медицини та астрономії і продовжує наукову працю. З-під його пера з'являється трактат про затемнення Сонця й Місяця, що зберігається в Паризькій національній бібліотеці. Водночас Юрій займається медичною практикою. Кілька разів його, як одного з найвідоміших лікарів Польщі, запрошували до хворого короля Казимира. До нього звертались по допомогу представники світської та духовної еліти. Визнанням його глибоких знань і практичних умінь стало присвоєння йому титулу королівського лікаря.

В роки свого правління король Казімеж (Казимир) Ягеллончик призначив Юрія Дрогобича своїм лейб-медиком. Ним він залишався й при дворі короля Яна Ольбрахта.

Теорія і практика лікування

Юрій Котермак (Дрогобич)

Документи Краківського університету засвідчують, що з весняного семестру 1488 р. вчений читав лекції з медицини.

У 1492 році Юрія Дрогобича обрано деканом медичного факультету цього університету. Як і болонські медики, тлумачив студентам твори Гіппократа, Галена, Авіценни, ділився власним досвідом лікування хворих

Дрогобич проводить також так звані ресумпції — оплачувані студентами заняття, на яких із метою підготовки до екзаменів повторювався і глибше вивчався під керівництвом викладача поданий на лекціях матеріал.

Ресумпції відбувалися не в університеті, а в студентських гуртожитках. Викладачі-гуманісти користувалися цією формою навчання, щоб, уникнувши контролю університетських властей, тлумачити античних авторів у гуманістичному дусі.

Викладацька діяльність Юрія Дрогобича була спрямована на поширення гуманістичних ідей епохи Відродження в Україну. Він вважав, що ідеал доброчесності — Бог, до якого людина може наблизитися завдяки самовдосконаленню.

Медицина Відродження

*Лікар і фармацевт.
Гравюра на дереві. 1489 р.*

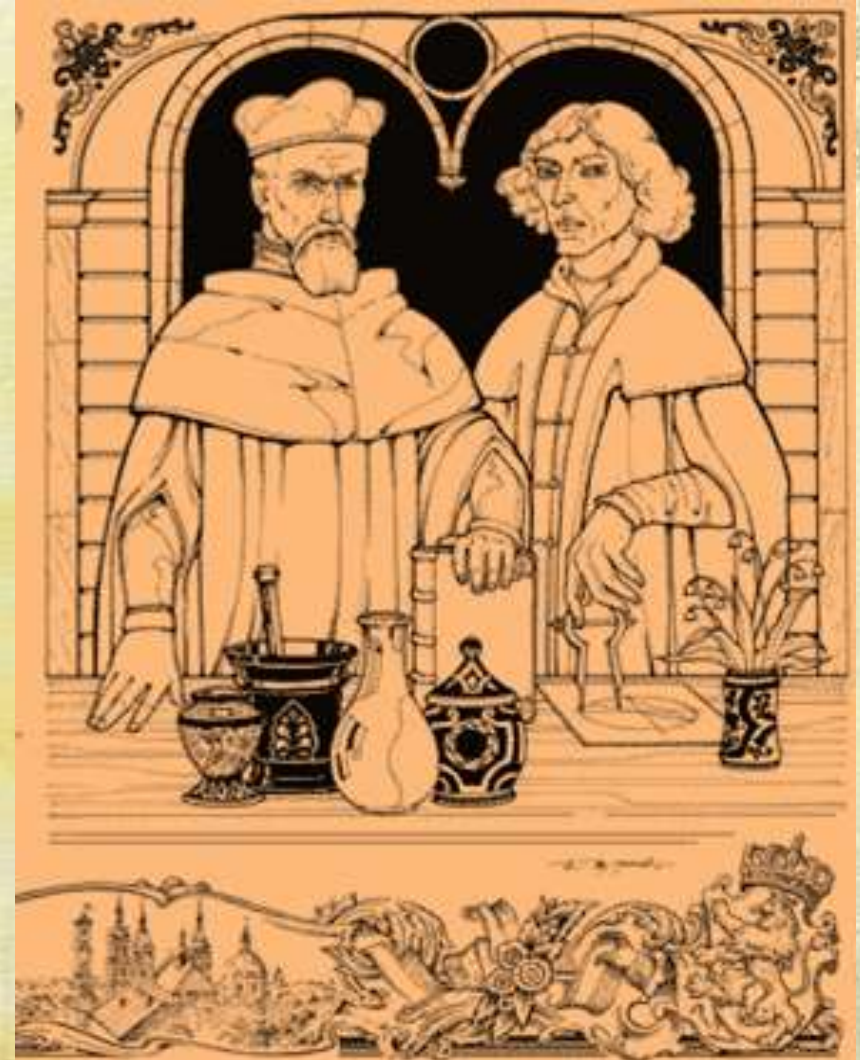
У викладанні медицини вчений надав важливого значення поєднанню теорії з практикою лікування. Перепоною було те, що в Кракові церковна влада забороняла анатомічні розтини. Доводилося водити студентів до міської різниці, де вони спостерігали, як різники розчленовують кабанів.

Викладач - математик і астроном

Королівський лікар читає лекції студентам Ягеллонського університету не тільки з медицини, а й з астрології.

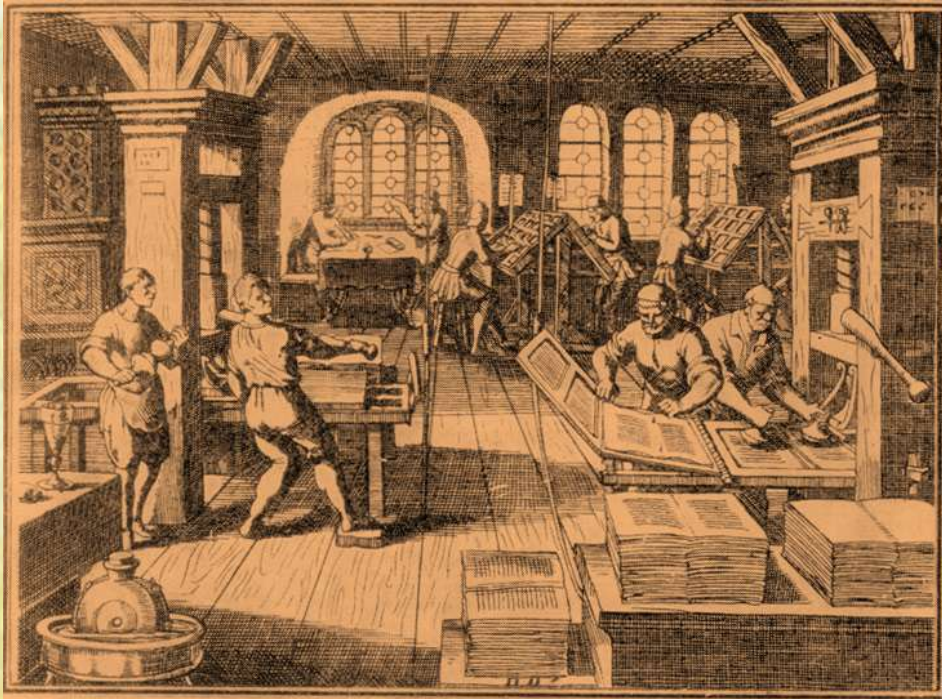
Одночасно відбувалися лекції Котермака з астрономії та математики.

Однією з важливих сторінок біографії ученого було знайомство з вісімнадцятирічним Міколаєм Коперником, який у 1491 р. прибув на навчання до Краківського університету. Коперник привіз Котермакові листа від його давнього болонського друга й колеги Миколи Абстеміуса (Водки). Юнак найбільше цікавився математикою та астрономією. Так перетнулися шляхи видатного українця і великого поляка.

Юрій Дрогобич і Миколай Копернік

Участь Юрія Дрогобича у видавничій справі

Старовинна типографія

Юрій Котермак здобув великий авторитет серед краківських професорів, учених, діячів культури, літераторів. Спільні наукові інтереси зумовили його участь у виданні перших кириличних книжок слов'янською мовою. Безпосередньо виданням опікувався краківський підприємець Фіоль Швайпольт.

Набирати кириличні тексти німецькому друкареві допомагали українські і білоруські студенти Краківського університету.

Відоме аргументоване припущення, що разом з Юрієм Котермаком у виданні перших кириличних словянських книг брав участь майбутній професор-літературознавець Павло Русин із Кросна.

Протягом 1491 р. були видані «Осьмогласник», «Часословець», «Тріодь пісна» і «Тріодь цвітна», які відіграли значну роль у зміцненні позицій українсько-білоруської культури.

Часословець

Осьмогласник

Тріодь цвітна

У своїй праці “Юрій Дрогобич з Русі” виявив також неабиякий літературний хист, особливо в передмові, складеній за всіма правилами латиномовного віршування. Серед українських поетів, що писали латинською мовою, йому належить почесне місце. Своєрідним маніфестом завдань науки, освіти й літератури звучать вірші просвітителя:

Більшість тепер виставля напоказ свої праці, свят отче,

Дбаючи щонайпильніше про честолобство та зиск,

Я ж мої книги у світ випускаю з єдиним бажанням:

Хай буде користь від них роду людському в житті.

Ні, не даремні вони і не для сміху написані мною:

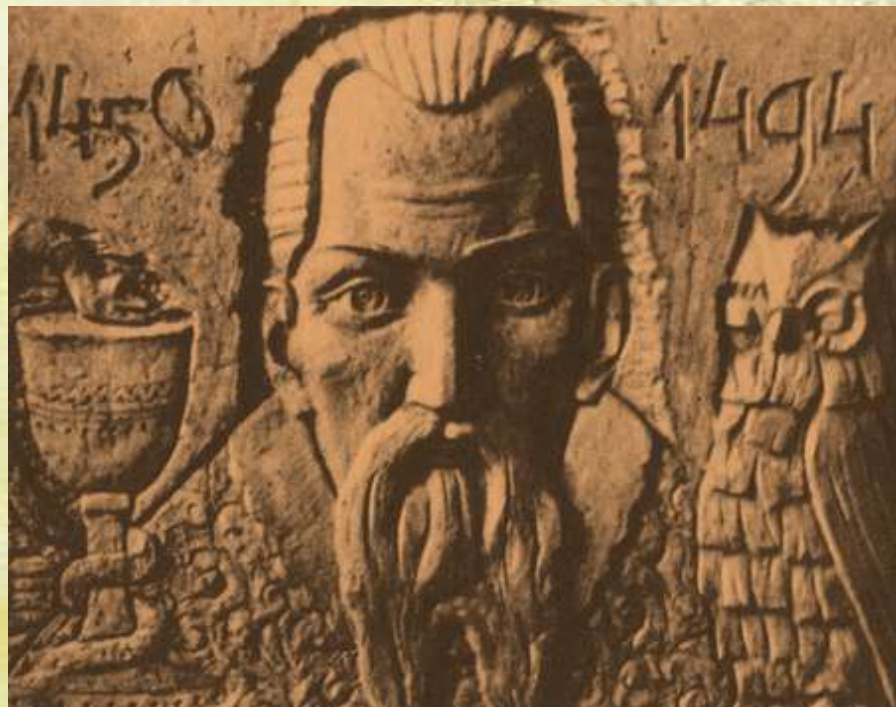
Виплід Мінерви цей труд, родом з надхмарних країв.

Обшири неба для наших очей незбагненно великі:

Розумом легко, проте, можемо їх осягнуть.

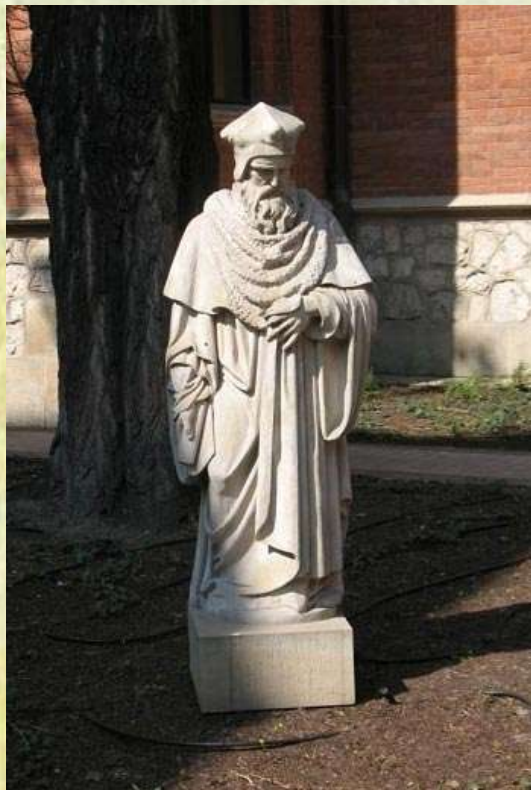
Постійно живучи у Кракові, доктор Юрій Дрогобич досить часто бував у Львові. Є опосередковані вказівки, що в останній період свого життя він підтримував зв'язки із рідним містом. Тогочасна європейська культура, без сумніву, мала великий вплив на його духовне зростання, але формування світоглядних концепцій Юрія Дрогобича не можна цілком відривати і від його Батьківщини.

Юрій Дрогобич.
*Барельєф львівського
скульптора Євгена Дзиндри*

Тут він народився, тут зростав, тут визрів у нього інтерес до знань і освіти, тут, зрештою, заклалися основи тих його поглядів і уподобань, які згодом вплинули на вибір професії астронома медика. Так, 30 травня 1491 року вчений виступав як свідок у Львівському консисторському суді із членами ради міста Дрогобича.

Вшанування пам'яті

Пам'ятник Юрію Дрогобичу

*Пам'ятник
українському
вченому у
Дрогобичі*

*Ісаєвич Я. Юрій Дрогобич:
Життя славетних.*

*Пам'ятна медаль-відзнака на честь
500-ліття з дня виходу у світ
«Прогностика...» Юрія Дрогобича*

*Поштова марка "Котермак. Юрій Дрогобич.
(1450-1494)
Художник Олексій Штанко (1950-2000)*

*В 2009 випущено монету, присвячену
Міжнародному Року Астрономії, на реверсі якої
зображено Юрія Котермака-Дрогобича
Художник: Таран Володимир, Харук Олександр,
Харук Сергій
Скульптор: Дем'яненко Анатолій, Іваненко Святослав*

23 травня 2011 року у Болонському університеті в Італії було відкрито меморіальну дошку Юрію Дрогобичу.

На самій дошці є напис італійською і українською мовами: "Юрію Дрогобичу (Джорджо да Леополі), 1450-1494, українському науковцю, філософу та астроному, викладачу Болонського університету і його ректору з 1478 до 1482 років.

Юрій Котермак (Дрогобич)

Біля костелу, що на велелюдній площі
Стоїть в граніті доктор Котермак –
Відомий вчений у Італії та Польщі.
За що був удостоєний відзнак?
Цей славний муж отримав ім'я - Юрій,
Народжений в Дрогобичі був, на Русі,
В часи нелегкі у краю, похмурі.
Йому судилась доля не така як всім.
Цікавила в житті його лише наука.
То ж змалку вперто вчився у дяка,
Потім у Львові, ну а далі Краків
Допитливого кликав юнака.
Від бакалавра - ступінь і магістра.
В трудах щоденних ляже його путь.
За всяку ціну прагне вчитись далі –
Нові випробування у Болонї ждуть.
Ніякі перешкоди і ніякі злидні
Завадою йому не стали у житті.
Він прагне вчитись, прагне осягати
Шляхи небесних зоряних світил
В Болонї – Котермак уже професор,
Відомий серед вчених астроном,
Не полишаючи навчального процесу,
Ночами медицину студіює за столом.
Беручи до уваги всі його заслуги,
В трудах важких засвоєні знання,
Він стане ректором і буде просто другом
Усім, хто шлях обрав до пізнання.

Та у легку чи у важку хвилину,
Ти завжди пам'ятаєш рідний край.
Отой, що в світ привів тебе, людино,
Бо то є наймиліший тобі рай.
Той українець досягнув, здається, всього,
Чого невтомно прагнула душа.
Тому скоріш назад, у нелегку дорогу,
Як міг до рідної домівки поспішав.
Його зустріли з радістю знайомі,
Лиш батьківська хатина вже не та.
Живуть тут інші люди, невідомі,
Усе змінилось, доки був в світах.
І знову Краків. Королівський лікар,
Щодня лежить дорога в університет.
Він астроном, астролог і дослідник,
Очолює медичний факультет.
Серед його студентів – Миколай
Коперник,
Майбутній астроном із світовим ім'ям.
Можливо й Котермак засіяв в душу зерно
Про таємниці планетарних білих плям.
Життя пройшло в чужих краях далеких,
Трудився він для людства і прийдешніх
днів.
Щороку до Дрогобича вертаються лелеки,
І Котермак у камені вернутися зумів.

Л. Лізановська

Іменем Юрія Дрогобича названі вулиці у Дрогобичі, Львові, Калуші .

Дрогобич

Львів

Калуш

Використані джерела

1. Булгак О.В. Гуманіст епохи Відродження: Цього року виповнюється 555 років від дня народження Юрія Дрогобича / О.В.Булгак // Календар знаменних і пам'ятних дат : IV кв. 2005. – К., 2005. – С. 97-103.
- 2.“Георгіус зі Львова”// М. Слабошпицький. З голосу нашої Клію. К. : Довіра. - С.194-196.
3. Він був ректором у Болонї – Юрій Котермак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [parafia.org. ua . biblioteka](http://parafia.org.ua/biblioteka). – Дата доступу : 15.05.2015.
4. Юрій Дрогобич [Електронний ресурс] . – Режим доступу : [uk.wikipedia.org //wiki](http://uk.wikipedia.org/wiki). – Дата доступу : 15.05.2015.
5. Юрій Дрогобич (Котермак) – український медик та вчений... [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [ua.textreferat.com / Referat-15458-1.htm](http://ua.textreferat.com/Referat-15458-1.htm). – Дата доступу 18. 05. 2015.

